

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАННЯ: ЗАХИСТ ПРАВ ПРИВАТНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

*МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції*

*Одеса,
3 грудня 2025 року*

Одеса
Фенікс
2025

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонова*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Організаційний комітет Всеукраїнської наукової конференції:

Харитонов Євген Олегович – д.ю.н., завідувач кафедри цивільного права НУ «ОЮА», член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, проф.;
Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», проф.;
Зубар Володимир Михайлович – к.ю.н., проф. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Кривенко Юлія Василівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Павлова Вікторія Георгіївна – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доц. кафедри цивільного права НУ «ОЮА», доц.;
Лешикова Єлизавета Сергіївна – лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Матеріали видано в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність і якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції та їхні наукові керівники, які рекомендували ці матеріали до друку.

III 49 **Шерешевські цивілістичні читання: захист прав приватної особи в умовах війни** : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 3 груд. 2025 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. Є. Харитонова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 250 с. – Режим доступу: ...

ISBN 978-617-8763-00-8

Збірник містить результати наукових досліджень, присвячених питанням захисту прав приватної особи. У виданні представлено актуальні теоретичні та прикладні напрацювання, що висвітлюють питання окремих аспектів захисту прав приватної особи, удосконалення механізму правового регулювання, створення нових правових інститутів, доповнення чинних нормативно-правових актів, що своєю чергою додатково актуалізує оновлення цивільного законодавства на підґрунті загального концепту приватного права.

Збірник адресовано студентам, викладачам, науковцям і всім, хто цікавиться теорією, практикою, історією та перспективами розвитку правової науки.

УДК 347.1/7

ISBN 978-617-8763-00-8

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Гнатюк Дмитро Володимирович

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДОГОВОРУ
ДАРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 56

Голоденко Леся Олегівна

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ У СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61

Гринько Світлана Дмитрівна, Гринько Андрій Русланович

КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ ЯК СПОСІБ САМОЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ
ПРАВ У СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ 65

Гриценюк Владислав Олександрович

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТВОРИ 69

Давидова Ірина Віталівна

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО
ПРЕДСТАВНИЦТВА 74

Деренюк Ангеліна Олександрівна

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 77

Діденко Лариса Василівна

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ТА ЇХНІХ СІМЕЙ НА СПАДЩИНУ В ПЕРІОД ЗБРОЙНОГО
КОНФЛІКТУ 79

Добровольська Володимира Володимирівна,

Артьомов Дмитро Володимирович

ЩОДО ПРОБЛЕМНИХ АСПЕКТІВ УЧАСНИКІВ АПЕЛЯЦІЙНОГО
ПРОВАЖЕННЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ 82

Ennan R. E.

LEGAL PERSONALITY OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
IS ARTIFICIAL INTELLIGENCE A SUBJECT OF LAW?
(ПРАВСУБ'ЄКТНІСТЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ – СУБ'ЄКТ ПРАВА?) 86

Журавель Алла Василівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ НЯНЬ В
УКРАЇНІ 91

Заїка Юрій Олександрович

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-
КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ 95

Здирко Єлизавета Михайлівна

МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДОКТРИНИ FAIR USE ДЛЯ ЗАХИСТУ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА НА ЗГЕНЕРОВАНІ ЗА ДОПОМОГОЮ ШІ
ТВОРИ 100

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями: Закону України від 09.08.2023 № 3311-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3311-20>

3. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 – VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

4. Земельний кодекс України: Закон України від 31.10.2025р. № 4510-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

5. Про утворення державної установи “Офіс із залучення та підтримки інвестицій”: розпорядження КМУ від 21 березня 2018 р. № 174-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2018-%D1%80#Text>

6. Буткевич О. В. Державна підтримка інвестиційної діяльності: правові засади та проблеми реалізації. Юридична наука. 2022. №1. С.7-14.

7. Марченко М. Правове забезпечення залучення значних інвестицій: аналіз моделі «інвестиційної няні». Підприємництво, господарство і право. 2021. №5. С. 83-88.

*Заїка Юрій Олександрович,
доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
приватного права і процесу
Науково-дослідного інституту приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

У сучасних умовах однією з найактуальніших проблем державної політики є забезпечення життєдіяльності населення. Надання якісних житлово-комунальних послуг (далі – ЖКП) спрямоване на створення нематеріального блага, що полягає у формуванні комфортних умов проживання людини. Таке благо охоплює задоволення базових побутових потреб у теплопостачанні, електроенергії, водопостачанні, газопостачанні, а також забезпечення належного санітарного стану житлових і нежитлових приміщень, прибудинкових територій та інших об’єктів житлової інфраструктури.

У ч. 2. ст. 5 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» під комунальними послугами розуміються – послуги з постачання

та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, управління побутовими відходами [1].

Споживання ЖКП характеризується тривалістю, сталістю та безперервністю, що зумовлює їхню ключову роль у задоволенні основних потреб життєзабезпечення населення. Соціальна політика держави у сфері житлово-комунального господарства має бути орієнтована на широкі верстви населення, зокрема на малозабезпечені групи населення, що потребують доступу до таких послуг і можливості їх оплати.

Основна проблема у демократичному суспільстві полягає у виникненні колізії не лише публічних і приватних права (інтересів), але й у зіткненні прав (інтересів) приватних осіб (суб'єктів цивільних прав (правовідносин) [2, с. 11].

Цей конфлікт інтересів особливо виразно проявляється у житлово-комунальній сфері, де послуги пересічним громадянам надають суб'єкти підприємницької діяльності, що здебільшого є монополістами у сферах теплозабезпечення, енергетики, водопостачання та інших комунальних послуг.

Затвердження тарифів на ЖКП покладається на: центральні органи виконавчої влади; Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг; органи місцевого самоврядування. Серед завдань, які покладаються на комісію, передбачено : збалансування інтересів суб'єктів господарювання, споживачів та держави та захист прав споживачів товарів і послуг у частині отримання товарів і послуг належної якості та в достатньому обсязі за економічно обґрунтованими цінами, а також стимулювання підвищення їх якості і задоволення попиту на них [3]. Проте споживачі ЖКП практично усунуті від приймання та оцінки якості наданих послуг та їх своєчасності. Непрозора схема формування тарифів позбавляє споживачів можливості перевірити їх обґрунтованість.

Стандарти якості комунальних послуг визначені відповідними нормативними актами, які встановлюють гранично допустимі показники. Зокрема, для теплопостачання це – строки початку та тривалість опалювального сезону, мінімальна температура в помешканні споживача (включно з кутовими кімнатами). Для водопостачання –

температура води, її хімічний склад, мінімальний тиск та інші параметри. Споживачі мають право вимагати надання послуг належної якості або повернення коштів, сплачених за послуги неналежної якості. Вони також можуть наполягати на зменшенні вартості послуг у разі їх ненадання, надання не в повному обсязі чи зі зниженими показниками якості.

Проте, незважаючи на задекларований принцип рівності сторін у цивільно-правових відносинах, монополісти зневажають споживача як сторону договору надання ЖКП. Таку ж зневагу демонструє і законодавець. Так, виконавець має право нараховувати споживачеві пеню у разі несвоєчасної сплати за надані ЖКП.

І жодної згадки про право споживача на стягнення неустойки з виконавця послуг у разі неякісно наданих послуг. Якщо виконавцем автоматично нараховується пеня і її розрахунок, то споживачу, щоб довести обґрунтованість відмови від оплати треба пройти через цілу процедуру (створення компетентної комісії, складання відповідних актів, обґрунтування розрахунку та ін.).

Доступність правосуддя передбачає наявність у кожної людини реальної можливості звернутися до суду за захистом порушеного права, зокрема, отримати кваліфіковану юридичну допомогу, сплатити всі встановлені законом збори, пов'язані із подачею позову до суду, витрати із залученням експертів, перекладачів, свідків, а також збори, пов'язані із подачею апеляційної чи касаційної скарги та витрати супутні з виконанням судового рішення [4, с. 24].

Звернення споживача до суду – процедура тривала, копітка та витратна. Натомість самостійне застосування оперативних засобів захисту порушених прав може стати надійною гарантією ефективного відновлення прав споживача.

На жаль, більшість споживачів недооцінюють можливості такого способу захисту, як самозахист, або застосовують його неналежним чином – наприклад, просто припиняючи сплачувати обов'язкові платежі без попереднього звернення з претензією до виконавця та без належного документування факту неналежного надання ЖКП. Так, у випадку порушення температурного режиму в житловому приміщенні в акті-претензії обов'язково слід зазначити, що споживач виконав усі необхідні роботи з утеплення квартири, а також що вимірювання температури проводилися в кожній кімнаті, включно з кухнею, ванною та іншими приміщеннями.

Предмет договору про надання житлово-комунальних послуг повинен бути деталізований по групам шляхом зазначення переліку послуг, які виконавець зобов'язується надати замовнику [5, с. 54]. Окрім оплати за фактично спожиті тепло, газ, воду та електроенергію, комунальні монополісти запровадили цілу низку додаткових платежів: плату за абонентське обслуговування ЦО/ГВ, плату за абонентське обслуговування ГВ, внески за обслуговування ВКО, плату за розподіл газу тощо.

В п. 11 ст. 1 Закону України «Про житлово комунальні послуги» зазначено, що плата за абонентське обслуговування – це платіж, який споживач сплачує виконавцю комунальної послуги, що включає витрати виконавця, пов'язані з укладенням договору про надання комунальної послуги, здійсненням розподілу обсягу спожитих послуг між споживачами, нарахуванням та стягненням плати за спожиті комунальні послуги, обслуговуванням та заміною вузлів комерційного обліку води і теплової енергії. Тобто, складовими плати за абонентське обслуговування, серед іншого, це: а) витрати виконавця, пов'язані з укладенням договору; б) нарахування і стягнення плати за послуги.

Оскільки зі споживачами укладаються довгострокові договори, а абонентська плата стягується щомісяця, незрозуміло, про які саме щомісячні витрати, пов'язані з укладенням договору, йдеться та які нібито несе виконавець.

Стосовно стягнення зі споживача додаткової плати «за нарахування і стягнення плати», то подібний «винахід» могли б упровадити й підприємства роздрібної торгівлі. Наприклад, окрім вартості товару, з покупця додатково стягували б «витрати за нарахування оплати за товар і стягнення цієї суми на касі». Обґрунтованість і розмір таких платежів повинні періодично переглядатися незацікавленою комісією за участі представників місцевої влади і громадськості.

Поширені випадки, коли навіть за повного зруйнування житла комунальні компанії продовжують виставляти рахунки за тепло, воду та електроенергію. За відсутності показників, поданих власником, суми нарахувань визначаються на підставі середніх норм споживання на одну особу.

Лише у квітні 2025 р. з'явився законопроект № 13155, «Про внесення змін до деяких законів України щодо нарахування плати за житлово-комунальні послуги та облік збитків у зв'язку з пошкодженням або знищенням об'єктів нерухомого майна», який передбачає

звільнення від нарахування комунальних платежів для власників, чиє житло було пошкоджене або зруйноване через війну [6]. Пошкодження будинку повинно бути заактовано комісійним обстеженням, що надалі може стати підставою для *зупинення* нарахування плати за комунальні послуги та абонентське обслуговування або їх *перерахунок*.

Таким чином, законодавство надає споживачеві можливість заявляти про отримання неякісних послуг або послуг, наданих не в повному обсязі. У системі захисту прав споживачів важливе значення має право звертатися з інформаційними запитами та отримувати повну й достовірну інформацію щодо житлово-комунальних послуг, зокрема їх періодичності та відповідності встановленим вимогам. Це робить вимоги споживача більш обґрунтованими та спрощує процедуру захисту його законних прав і інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про житлово – комунальні послуги : Закон України від 9 листопада 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>

2. Харитонов Є. О. Війна: конфлікт та солідарність цивільних інтересів: Діяльність в інтересах іншої особи в умовах війни: цивілістичні аспекти : кол. монографія / за ред. проф. Є. О. Харитонova, проф. І. В. Давидової. Оdesa: Фенікс, 2022. № 41. С. 9–38.

3. Про державне регулювання у сфері комунальних послуг : Закон України від 9 липня 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2479-17#Text>

4. Заїка Ю. О. Доступність до правосуддя : міфи чи реальність/ Міжнародні та європейські стандарти у сфері цивільного та кримінального судочинства : матеріали I Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Миколаїв, 28 березн. 2024 р.) / за ред. О. Ю. Волкович. МННІП НУ «ОЮА», 2024. С. 24–27.

5. Галянтич М. К., Пижова О. В. Цивільно-правове регулювання відносин із надання житлово-комунальних послуг : Цивільно-правовий механізм регулювання відносин із надання послуг в Україні : монографія / за заг. ред. О. Д. Крупчана, Ю. О. Заїки. Київ: НДІ ПрПіП ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. 2021. С. 41-68.

6. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо нарахування плати за житлово-комунальні послуги та облік збитків у зв'язку з пошкодженням або знищенням об'єктів нерухомого від 14 квітня 2025 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56128>